

VAI TRÒ CỦA CÁC CHỨC SẮC PHẬT GIÁO TRONG HOẠT ĐỘNG TUYÊN TRUYỀN GIẢM THIỂU MẤT CÂN BẰNG GIỚI TÍNH KHI SINH

(Qua khảo sát tại xã Đại Đồng và xã Chỉ Đạo
huyện Văn Lâm, tỉnh Hưng Yên)

Nguyễn Thị Kim Hoa, Lương Bích Thủy

Trong những năm gần đây, Phật giáo có vai trò quan trọng trong đời sống xã hội của người dân. Họ đi lễ chùa với đức tin và tự nguyện, tham dự các buổi lễ và nghe giảng đạo trong các chùa ngày càng đông. Các chức sắc Phật giáo được đào tạo có trình độ chuyên môn cao và khả năng thuyết trình tốt đã thu hút đông đảo bà con Phật tử tham dự. Nhiều ngôi chùa còn là địa chỉ tin cậy của các gia đình gửi con đến học các khoá học mùa hè về giáo dục đức tin trong gia đình. Một số doanh nghiệp tư nhân đã mời các chức sắc đến thuyết giảng Phật pháp và áp dụng những lời Phật dạy trong việc xử lý tình huống và các mối quan hệ để hoạt động kinh doanh được tốt hơn. Thực tế cho thấy, các hoạt động tuyên truyền, vận động, nâng cao nhận thức của người dân được lồng ghép trong các buổi giảng đạo sẽ có hiệu quả cao. Năm 2009, Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam đã xây dựng và triển khai mô hình: "Gia đình đồng bào Phật tử tham gia khắc ph

* Khoa Xã hội học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.

tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh" tại xã Đại Đồng và xã Chi Đạo, huyện Văn Lâm, tỉnh Hưng Yên do UNFPA tài trợ. Mô hình nhấn mạnh đến vai trò của các chức sắc Phật giáo trong việc tuyên truyền, vận động người dân tham gia khắc phục tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh.

Hiện nay vấn đề mất cân bằng giới tính khi sinh đang trở thành một vấn đề xã hội cần được quan tâm của toàn xã hội. Theo kết quả của Tổng Điều tra Dân số và Nhà ở 01/4/2009, tỷ số giới tính khi sinh ở nước ta hiện ở mức tương đối cao: 110,5 bé trai trên 100 bé gái. Trong đó cao nhất là tỉnh Hưng Yên (130,7/100). Muốn giảm thiểu tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh, trước hết phải thay đổi nhận thức của người dân về vấn đề này. Tháng 9/2010, Khoa Xã hội học phối hợp với Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và UNFPA đánh giá kết quả thực hiện mô hình bằng phương pháp nghiên cứu định tính và định lượng với 30 phỏng vấn sâu, 5 thảo luận nhóm và 120 bảng hỏi các hộ dân. Mặc dù Mô hình mới triển khai hơn một năm, nhưng kết quả đánh giá cho thấy các hoạt động của Mô hình hoàn toàn phù hợp với giáo lý của đạo Phật. Các chức sắc Phật giáo đã tích cực tham gia vào những hoạt động của Mô hình, đặc biệt là hoạt động thuyết giảng, tuyên truyền cho các Phật tử về khắc phục tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh, từ đó tác động đến nhận thức và hành vi của họ. Các chức sắc đóng vai trò quan trọng và góp phần không nhỏ vào việc can thiệp giảm thiểu tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh tại Hưng Yên nói riêng và Việt Nam nói chung.

Người ta vẫn thường nói công việc của các nhà tu hành là tụng kinh, thuyết pháp, cúng lễ, xây dựng chùa chiền, cầu phúc cho dân... Không mấy ai nghĩ rằng các chức sắc, Tăng Ni nhà chùa lại tham gia vào công tác dân số - một công việc dường như chẳng liên quan gì đến người tu hành. Song kết quả từ Mô hình "Gia

đình đồng bào Phật tử tham gia khắc phục tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh" mang lại đã chứng minh một điều ngược lại: các chức sắc Phật giáo cũng có thể tham gia vào việc tuyên truyền, thuyết giảng về vấn đề mất cân bằng giới tính khi sinh cho người dân.

Trước tiên có thể thấy sự tham gia Mô hình là một hoạt động mới mẻ đối với các chức sắc Phật giáo, đồng thời cũng là điểm sáng tạo của Mô hình. Các vị chức sắc đều là những người có uy tín sâu rộng đối với các tín đồ. Họ đóng vai trò rất quan trọng trong việc tuyên truyền tới các gia đình Phật tử, đặc biệt với 2 địa bàn thí điểm, số dân theo Phật giáo chiếm đa số. Qua khảo sát ý kiến của người dân cho thấy vai trò của các chức sắc tôn giáo trong việc triển khai các hoạt động của Mô hình là quan trọng và rất quan trọng chiếm 90% trở lên (Bảng 1).

Bảng 1. Đánh giá của người dân về vai trò của các chức sắc tôn giáo thể hiện trong Mô hình

TT	Các vai trò	Độ tuổi	Rất quan trọng (%)	Quan trọng (%)	Không quan trọng (%)
1	Phổ biến chủ trương của Đảng và Nhà nước	18-49	43,3	56,7	
		Trên 50	63,3	26,7	10,0
2	Nhìn nhận vấn đề một cách hợp lý	18-49	28,3	71,7	
		Trên 50	65,0	33,3	1,7
3	Đóng vai trò tích cực trong việc tìm hiểu cũng như tuyên truyền	18-49	25,0	66,7	8,3
		Trên 50	55,0	43,3	1,7
4	Đóng vai trò là người dẫn dắt tổ chức lồng ghép tuyên truyền trong các ngày lễ, hội của tôn giáo mình	18-49	36,7	60,0	3,3
		Trên 50	56,7	41,7	1,7

Một trong những ngôi chùa tham gia tích cực vào hoạt động của Mô hình là chùa Nôm thuộc xã Đại Đồng, huyện Văn Lâm,

tỉnh Hưng Yên. Với phương châm: "Đạo pháp – dân tộc và chủ nghĩa xã hội" và tuân theo lời Phật dạy, chùa Nôm không chỉ tham gia vào các hoạt động từ thiện mà còn tham gia tích cực vào các hoạt động phát triển kinh tế - xã hội, xóa đói giảm nghèo, các phong trào thi đua yêu nước, các cuộc vận động do Đảng và Nhà nước phát động... Trong đó bao gồm việc tham gia thực hiện Mô hình: "Gia đình đồng bào Phật tử tham gia khắc phục tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh". Đây cũng là một ngôi chùa có nhiều uy tín với các tín đồ Phật tử. Điều đó là một thuận lợi khi các chức sắc tham gia hoạt động thuyết giảng về vấn đề mất cân bằng giới tính khi sinh cho các Phật tử.

1. Sự thay đổi thái độ của các chức sắc Phật giáo đối với hoạt động tuyên truyền, thuyết giảng về vấn đề mất cân bằng giới tính khi sinh

Trong thực tế, không phải ngay từ lúc đầu triển khai Mô hình, các chức sắc Phật giáo đã đồng ý tham gia. Nhận thức và thái độ của họ đối với các hoạt động của Mô hình đã có sự thay đổi dần dần.

Ban đầu một số chức sắc, Tăng Ni còn tỏ ra e dè trong việc tham gia tổ chức và tuyên truyền về vấn đề dân số. Họ cho rằng, nhà chùa không liên quan đến các vấn đề dân số, và nói đến vấn đề này họ rất ngại. Một Chức sắc Phật giáo tỉnh Hưng Yên chia sẻ: *"Khi nhắc tới cụm từ "dân số - kế hoạch hóa gia đình" nhiều người cho rằng đây là vấn đề trần tục, người tu hành cầu mong thoát tục thì không nên can dự vào. Các thầy lo làm việc của các thầy đã hết đâu mà phải làm việc của thế gian. Việc đó các thầy không làm thì có người khác làm, còn việc của người tu hành thì chỉ có các thầy mới làm được"*.

Tuy nhiên, càng đi sâu tiếp cận với mô hình, hiểu được những hậu quả mà sự mất cân bằng giới tính mang lại, đồng thời được các chức sắc đã tham gia Ban chỉ đạo Mô hình tuyên truyền và hướng dẫn, họ đã đồng ý tham gia. Từ đó các chức sắc càng

thấy rõ đây là trách nhiệm của mình đối với cộng đồng, với xã hội và ngày càng tham gia tích cực hơn.

"Không có gì là ái ngại bởi nhà chùa cũng là từ bố mẹ sinh ra. Nhà chùa cũng tuyên truyền được. Chúng tôi cũng động viên các sư, lúc đầu họ rất ngại nhận nhiệm vụ tuyên truyền về mất cân bằng giới tính khi sinh, vì nói về sinh đẻ họ ngại lắm. Họ nghĩ nhà chùa ai lại tham gia vào mấy chuyện đó, chỉ thấp hương cầu phúc cho dân thôi, chứ ai sinh gì thì kệ. Tôi nói chính nhà chùa mới là địa điểm tuyên truyền tốt và họ đã đồng ý"- (TLN, chúc sắc Phật giáo chùa Nôm, Văn Lâm, Hưng Yên).

Mặt khác, Mô hình này cũng hoàn toàn phù hợp với các giáo lý của đạo Phật nên được các Tăng Ni, Phật tử và người dân ủng hộ. Đây là một trong những yếu tố cơ bản để các chức sắc đồng ý tham gia vào hoạt động tuyên truyền, thuyết giảng của Mô hình.

"Tôi thấy mô hình này hoàn toàn phù hợp với đạo Phật về khía cạnh tránh sát sinh. Có người siêu âm thấy cháu gái thì phá đi, như vậy chẳng khác nào giết đi một mạng người. Điều đó vi phạm giới sắc của đạo Phật" (TLN, nữ, Chúc sắc Phật giáo chùa Đông Mai, Văn Lâm, Hưng Yên).

2. Sự sáng tạo trong hoạt động tuyên truyền của các chức sắc

Các chức sắc đã có nhận thức đúng đắn và đầy đủ về thực trạng, nguyên nhân, hậu quả cũng như các giải pháp khắc phục tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh ở Việt Nam và địa phương. Từ đó đã tích cực tuyên truyền, thuyết giảng, tạo chuyển biến về nhận thức và hành vi của các tín đồ. Như vậy, kết quả đạt được không chỉ là sự nâng cao nhận thức của các chức sắc về mất cân bằng giới tính mà còn là sự tham gia tích cực của họ trong mô hình, từ đó dẫn đến sự tác động tích cực đối với nhận thức và hành động của tín đồ.

"Nhiều khi tiếng nói của nhà chùa chất lượng hơn chính quyền. Bởi nhiều khi nhà chùa chỉ cần báo cho các bà tổ trưởng, hôm nay cử cho tôi

mấy chục người lên trên này, thì các cụ rằm rấp luôn. Chứ còn như bên phụ nữ thì còn phụ thuộc lứa tuổi họ đang lao động, phải báo trước có sự chuẩn bị để sắp xếp công việc. Tôi cho là về phía nhà chùa làm tốt hơn đấy" (PVS nữ, cán bộ Dân số xã Chi Đạo, Hưng Yên).

Các chức sắc Phật giáo đã rất sáng tạo khi lồng ghép hoạt động tuyên truyền về các vấn đề bất bình đẳng giới, mất cân bằng giới tính khi sinh vào các buổi thuyết pháp trong các ngày lễ, ngày rằm, mừng một, hoặc những ngày lễ lớn của Phật giáo như: lễ Vu Lan, lễ Phật Đản... Trong những ngày lễ này, Phật tử lên chùa rất đông, đó là một điều kiện thuận lợi để các chức sắc lồng ghép tổ chức tuyên truyền, thuyết giảng được hiệu quả hơn.

Các hoạt động sau hơn một năm triển khai Mô hình "Gia đình đồng bào Phật tử tham gia khắc phục tình trạng mất cân bằng giới tính khi sinh" tại 02 xã Đại Đồng và xã Chi Đạo thuộc huyện Văn Lâm, tỉnh Hưng Yên:

Tại xã Đại Đồng, các chức sắc đã tổ chức được 6 buổi thuyết giảng cho các tín đồ Phật tử trong độ tuổi 18 - 60, mỗi buổi có 45 - 55 tín đồ tham gia. Ngoài ra, các ban vận động căn cứ nội dung, kế hoạch đã cùng các Tăng, Ni tổ chức thực hiện các nội dung như các nhóm sinh hoạt vào tối 15 hàng tháng, có sự tham gia của các cộng tác viên dân số.

Đặc biệt, trong quá trình chỉ đạo thực hiện mô hình, Ban Thường trực, Ban Chỉ đạo các Tăng, Ni đã có những cách làm sáng tạo như Đại đức Thích Đồng Huệ (trụ trì chùa Nôm, xã Đại Đồng) đã chủ động liên hệ mời cán bộ Chi cục Dân số - Kế hoạch hóa gia đình tỉnh Hưng Yên về giảng dạy trực tiếp những nội dung liên quan đến vấn đề mất cân bằng giới tính cho các tín đồ Phật tử. Tại buổi tuyên truyền đã có 150 Phật tử tham gia nghe giảng.

Tại xã Chi Đạo, Mặt trận Tổ quốc phối hợp với Ban Dân số xã và các chức sắc chùa Đông Mai tổ chức được 01 buổi tuyên truyền.

Buổi thuyết giảng này cũng thu hút được đông đảo Phật tử đến nghe. Điều đó cho thấy vai trò không nhỏ của nhà chùa trong việc tập hợp người dân tham gia vào hoạt động của Mô hình.

Các chức sắc đã tham gia Mô hình với tinh thần, ý thức trách nhiệm lớn, đồng thời sáng tạo trong cách làm việc. Họ đã biết sử dụng thế mạnh của đạo Phật vào công tác tuyên truyền, thuyết giảng, đó chính là đạo đức nhà Phật và uy tín của nhà sư đối với các tín đồ Phật tử. Trong quá trình thực hiện, các chức sắc, Tăng, Ni đã đúc rút được những kinh nghiệm cho hoạt động tuyên truyền.

Dưới đây là chia sẻ kinh nghiệm tuyên truyền của một chức sắc Phật giáo tỉnh Hưng Yên: *"Chúng ta phải biết phân loại tín đồ theo từng độ tuổi, từng trình độ và nghề nghiệp để có hình thức tuyên truyền, vận động cho phù hợp. Người già một lòng kính Phật, trọng Tăng thì phải dẫn chứng kinh điển của nhà Phật, nhấn mạnh về đạo đức để tuyên truyền cho các cụ thông qua ngày lễ và các buổi thuyết giảng giáo lý tại chùa. Người trẻ tuổi, người có trình độ, người có đặc thù nghề nghiệp thì phải biết kết hợp giữa đạo đức với văn hóa, hoặc với khoa học, với kinh tế, sức khỏe, hoặc với tất cả để có được kết quả thuyết phục nhất. Hình thức thuyết giảng cũng phong phú, không chỉ cứ ở chùa, cứ phải nhân ngày lễ mà có thể là thông qua buổi sinh hoạt đoàn thể, các chuyến thầy trò đi chức đi tham quan, văn cảnh..."*

3. Trong quá trình tham gia hoạt động tuyên truyền, các chức sắc cũng gặp phải những khó khăn và thuận lợi nhất định

*** Về thuận lợi:**

Do Mô hình phù hợp với các giáo lý của đạo Phật nên được sự ủng hộ của các tín đồ và của chính các chức sắc, Tăng, Ni. Đây là một điểm thuận lợi cơ bản để các chức sắc tham gia một cách tích cực vào hoạt động của Mô hình. Đạo đức và tâm linh là một đặc trưng và thế mạnh lớn của tôn giáo nói chung; Phật giáo đ

cao luật nhân quả, ai làm việc phúc sẽ được phúc, ai gây tội ác sẽ gặp bất hạnh, tội lớn nhất là tội giết người, giết chính đứa con của mình... Các chức sắc đã biết khai thác tốt điểm mạnh này.

Trên địa bàn 02 xã có những ngôi chùa lớn, đội ngũ tín đồ Phật tử đông đảo nên rất dễ tổ chức các buổi thuyết giảng, vì vậy tạo thuận lợi cho việc tuyên truyền nội dung của Mô hình tới người dân. Đồng thời các Phật tử phần lớn là các bậc ông bà, cha mẹ có uy tín lớn trong gia đình, nếu được tuyên truyền, vận động tốt thì có thể tạo được sự chuyển biến tích cực về nhận thức cũng như hành động của con cháu họ, đặc biệt là vấn đề cân bằng giới tính khi sinh.

Sự quan tâm và phối hợp của chính quyền, các ban ngành với các chức sắc đã giúp họ phát huy được tốt vai trò của mình, mang lại những hiệu quả cao trong việc thực hiện hoạt động của Mô hình.

*** Về khó khăn:**

Trong quá trình tham gia vào hoạt động tuyên truyền, thuyết giảng về vấn đề mất cân bằng giới tính khi sinh, các chức sắc, Tăng, Ni cũng gặp những trở ngại nhất định: Mô hình triển khai đối với đồng bào Phật tử, các tín đồ lên chùa chủ yếu là nữ giới và người cao tuổi. Trong khi đó việc tuyên truyền là cần thiết đối với nhiều đối tượng (có cả nam giới). Vì thế có thể coi đây là một trở ngại đối với hoạt động truyền thông.

4. Kết quả đạt được từ hoạt động tuyên truyền, thuyết giảng của các chức sắc tham gia Mô hình

Với sự nhiệt tình, các chức sắc đã nỗ lực khắc phục và vượt qua được những khó khăn; đồng thời biết phát huy những thế mạnh và tiềm năng của mình để tham gia tích cực và hiệu quả, mang lại những đóng góp to lớn cho thành công chung của Mô hình "*Gia đình đồng bào Phật tử tham gia khắc phục tình trạng mất cân*

bằng giới tính khi sinh". Một chức sắc Phật giáo tỉnh Hưng Yên từng tham gia Mô hình đã chia sẻ: "Việc tuyên truyền là khó. Nhưng khó như vậy thì mới đòi hỏi nhà sư phải nhiệt tình, phải khổ, phải khéo thì mới mong đạt kết quả". Nhờ vậy, họ đã đạt được những kết quả đáng kể sau hơn một năm tham gia hoạt động của Mô hình.

Người dân bước đầu đã có những chuyển biến về quan niệm sinh con trai, con gái trong gia đình.

"Qua những buổi sinh hoạt ở chùa được các Đại đức nói về vấn đề hiếu, đạo đức trong nhà Phật, nạo phá thai là phạm vấn đề sát sinh, thì lại thôi, chuyển tư tưởng nhận thức là không đi phá nữa. Thực tế trong những năm qua nhờ có tuyên truyền, nhiều chị em cũng có những chuyển biến về vấn đề này"- (TLN, nam, cán bộ Mặt trận Tổ quốc huyện Văn Lâm, Hưng Yên).

Sự chuyển biến này có ở cả thanh niên, trung niên và người cao tuổi. Chỉ có 28,3% số người trong độ tuổi 18 - 49 và 8,5% số người trên 50 tuổi cho rằng nhất thiết phải sinh con trai. Có thể thấy đây là một sự thay đổi lớn đối với quan niệm về sinh con trai của người dân. Từ đó, vai trò và vị trí của người phụ nữ trong gia đình và xã hội đang dần được nhìn nhận một cách đúng đắn hơn. Tư tưởng "trọng nam khinh nữ" của bộ phận không nhỏ người dân cũng đã dần thay đổi, xóa bỏ phần nào sự mặc cảm trong các gia đình không có con trai.

Kết luận

Với sự tham gia của các chức sắc Phật giáo vào hoạt động tuyên truyền của Mô hình đã đóng góp một phần không nhỏ tạo nên những kết quả tích cực, làm thay đổi dần nhận thức của người dân về vấn đề mất cân bằng giới tính khi sinh. Kết quả này là sự tác động tổng hợp của nhiều yếu tố, trong đó có vai trò tuyên truyền của các chức sắc Phật giáo ở địa phương.

Để phát huy hơn nữa vai trò của các chức sắc Phật giáo đối với hoạt động thuyết giảng về vấn đề mất cân bằng giới tính khi sinh cũng như hiệu quả của Mô hình, các chức sắc cũng đưa ra những khuyến nghị rất sát thực:

Cần duy trì và mở rộng Mô hình sang các địa bàn khác trong tỉnh và các tỉnh khác. Thực hiện Mô hình cần kiên trì, bền bỉ và đều đặn. Điều đó cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa các ban ngành chính quyền và các chức sắc.

Các cán bộ phụ trách một số ngành liên quan cần chủ động gặp gỡ các Tăng, Ni để trao đổi, chia sẻ kinh nghiệm, động viên đúng mức tới những vị đã làm tốt cho cuộc vận động.

Mở rộng quy mô từ việc tuyên truyền ở chùa ra tới các cơ sở tín ngưỡng khác như đình, đền, những nơi có các sinh hoạt tập thể thu hút đông dân cư.

Trong những trường hợp cần thiết, cần có sự đầu tư tài chính để hoạt động của Mô hình có điều kiện phát triển tốt hơn.

Những đề xuất trên cho thấy các chức sắc đã rất tâm huyết và nhiệt tình đối với công tác này. Họ tham gia với một tinh thần trách nhiệm cao, mang lại những hiệu quả tích cực đối với Mô hình.

Những hoạt động và kết quả trên đã chứng minh một thực tế: các chức sắc Phật giáo hoàn toàn có thể tham gia vào quá trình giải quyết các vấn đề xã hội nói chung và đặc biệt là vấn đề dân số nói riêng. Điều đó cho thấy Phật giáo hoàn toàn gần gũi và gắn liền với đời sống xã hội chứ không đơn thuần chỉ thuộc về tâm linh, tách rời với xã hội; nhà tu hành không chỉ tụng kinh, niệm Phật, thắp hương cầu phúc cho dân mà còn có trách nhiệm và vai trò to lớn trong việc phối hợp với chính quyền cùng tháo gỡ các vấn đề xã hội. Các chức sắc Phật giáo bên cạnh giảng dạy về đạo Phật cũng có thể thuyết giảng, tuyên truyền và vận động về các lĩnh vực khác.

Với sự nhìn nhận đúng đắn và đầy đủ về vai trò của các chức sắc Phật giáo nói riêng và tôn giáo nói chung đối với các hoạt động xã hội sẽ giúp cho chúng ta có những định hướng mới trong việc phối hợp với tôn giáo để cùng thực hiện các nhiệm vụ chung của xã hội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Các báo cáo về kết quả thực hiện Mô hình của Ủy ban Mặt trận Tổ quốc tỉnh Hưng Yên; Mặt trận Tổ quốc xã Đại Đồng, xã Chỉ Đạo.
2. Pháp lệnh số 03/2003/PL-UBTVQH11 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội ngày 9/1/2003 về Dân số; có hiệu lực kể từ ngày 1/5/2003.
3. Quỹ Dân số Liên hợp quốc, *Mất cân bằng giới tính khi sinh ở Việt Nam. Bằng chứng từ Tổng điều tra Dân số và Nhà ở năm 2009*, Hà Nội, tháng 8/2010.
4. Quỹ Dân số Liên hợp quốc, *Di cư trong nước - cơ hội và thách thức đối với sự phát triển kinh tế - xã hội ở Việt Nam*, 2010.
5. Quỹ Dân số Liên hợp quốc, *Tỷ số giới tính khi sinh ở châu Á và Việt Nam (Tổng quan tài liệu nhằm hướng dẫn nghiên cứu về chính sách)*, Hà Nội, tháng 10/2010.